

Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi

*Institute of Public Administration
Journal of Social Sciences*

Cilt 3, Sayı 4, Yaz/Haziran 2023

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE KARŞI İDEOLOJİLER

Turkish Nationalism and Counter Ideologies

Kitap İncelemesi • Book Review

Öğr. Gör. Dr. Selim YILDIZ

Ardahan Üniversitesi
Ortak Dersler Bölümü
sy716856@gmail.com

0000-0002-2485-3468

Geliş Tarihi/Received: 03.01.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 15.04.2023

Atıf/Citation

Yıldız, S. (2023). Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler. *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. (4), 295-302.

Kamu Yönetimi Enstitüsü
Türkiye Kamu Çalışanları Kalkınma ve Dayanışma Vakfı kuruluşudur

Gazeteci, yazar, avukat ve siyasetçi Abdülhâdi Toplu, 1923 yılında Muş'un (Merkez) Kale Mahallesi'nde Abdülkadir Bey ve Mihrinaz Hanım'ın çocukları olarak dünyaya gelmiştir. Baba tarafından Topaloğulları ve anne tarafından Karayeloğulları (Alaattin Paşalar) sülalelerine mensup olan Toplu'nun geniş bir aile muhitinde yetiştiği anlaşılmaktadır (Toplu, 1996; Toplu, 1978).

İlköğrenimini Muş'ta, ortaöğrenimini Diyarbakır'da (1943) tamamlayan Toplu, mezuniyetinin akabinde Ergani Maden İşletmesi'nde ücretli personel olarak çalışmaya başlamış, 1944 yılında girdiği memuriyet sınavını kazanarak Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde bulunan Toprak Mahsulleri Ofisi'ne atanmıştır. Üç yıl süreyle burada vazifede bulunduktan sonra yükseköğrenim görebilmek üzere Ankara'ya giderek 1947 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne¹ kaydolmuş, bu dönemde Adalet Bakanlığı bünyesinde çalışmalarda da bulunmuştur. Vatani görevini 1954 yılında yedek subay olarak Van'da tamamlayan Toplu'nun emekli olduğu 1987 yılına kadar Başbakanlık ve muhtelif bakanlıklara bağlı çeşitli kuruluşlarda görev yaptığı bilinmektedir. Necmeddin Sefercioğlu'nun Türkçülüğün aksakallarından biri olarak tarif ettiği Abdülhâdi Toplu, 7 Ekim 2004'te hayata gözlerini kapamıştır (Toplu, 1996; Sefercioğlu, 2004: 50).

Politikaya 1957'de atılan Toplu, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Muş yapılanmasında görev almış, 1960 İhtilâli'nden sonra Kurucu Meclis'te Muş'u temsil etmiştir. 1963 seçimlerinden sonra da Muş Belediye Başkanlığı yapmıştır (Toplu, 1978: 200-201; Sefercioğlu, 2004). Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) Milliyetçi Hareket Partisi'ne (MHP) dönüşümünden sonra MHP'nin ilk Genel İdare Kurulu (GİK) üyeleri arasında yer almış (Turhan, 2020: 88); ayrıca 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra Muhafazakâr Parti'nin isim değiştirmesi sonucu oluşan Milliyetçi Çalışma Partisi'nin (MÇP) genel başkan yardımcılığı görevini yürütmüştür (Milliyetçi Hareket Partisi TBMM Albümü-1965-2007, 2011: 24).

¹ Abdülhâdi Toplu, çeşitli nedenlerle düzenli olarak devam edemediği Hukuk Fakültesi'nden 1986 yılında mezun olmuştur.

İlk gençlik yıllarından itibaren toplumsal meselelere kayıtsız kalmayan Toplu, Çocuk Esirgeme Kurumu genel yönetim üyeliği, Ankara-Türk Kültür Derneği kurucu üyeliği ve yöneticiliği, Türk Milliyetçiler Derneği kurucu üyeliği ve başkan yardımcılığı, Türk Ocağı üyeliği ve başkan yardımcılığı gibi kültür faaliyetlerine katılmış ve çeşitli milliyetçi teşkilatlanmalar içerisinde bulunmuştur (Toplu, 1978; Sefercioğlu, 2012: 23).

Toplu'nun öne çıkan özelliklerinden biri de basın yayım faaliyetleriyle yakından ilgilenmiş olmasıdır. Ulus, Ankara, Akşam, Yeni İstanbul gibi gazetelerde ve Orkun, Türk'e Doğru, Ülkü, Filiz gibi dergilerde çalışmalarda bulunmuştur. 1957'den sonra Muş'ta çıkardığı Şark Telgraf Gazetesi'nin yazı işleri müdürlüğü, başyazarlık ve fıkra yazarlığını yürütmüştür (Toplu, 1978; Toplu, 1996).

Abdülhâdi Toplu, Türkiye'de özellikle 1960 sonrasında milliyetçilik tartışmaları ve Türk milliyetçiliğinin dönemin koşulları içerisindeki durumu ve şekillenmesi açısından iki mühim eser bırakmıştır. Bunlardan biri "Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler" diğeri ise "Anayasa'da Milliyetçilik Mücadelesi: 27 Mayıs ve Kurucu Meclis'in Perde Arkası" adlı kitabıdır. Bu çalışmada Toplu'nun "Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler" adlı kitabı ele alınacaktır. İlk baskısı 1972 yılında yapılan eserin incelemesi, 1978 yılında yapılan baskısı üzerinden yapılacaktır.

Eser, üç bölümden meydana gelmiştir. Yazar, bölümlerin öncesinde yer alan "Önsöz"de (s. 5-6) eseri, 1960 ve 1970'lerin ortamında Türkiye'de milliyetçi gençliğe, özellikle Türk milliyetçiliği ve milliyetçilik aleyhtarı ideolojilerin fikriyatı hakkında fikir verebilmek amacıyla kaleme aldığını belirtmektedir. Yazarın "Önsöz"de yer alan ifadelerinden, Türk milliyetçilerinin derlenip toparlanmasına katkı sunmayı amaç edindiği de anlaşılmaktadır. Bu çerçevede bölümleri meydana getiren başlıklar ve içerikleri incelendiğinde eserin yazıldığı dönemde Türk milliyetçiliğine karşı tavır sergileyen oluşumlara tepki niteliğinde kaleme alındığı söylenebilir. Kitapta 1960 sonrasında Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar tasvir edilmiş ve bu koşullar içinde Türk milliyetçiliğinin gelişimine katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Bu sebeple "Önsöz"de Abdülhâdi Toplu, şahidi olduğu bu koşullar içinde milliyetçilik sözünü kullanan siyasi parti ve kuruluşların

milliyetçilik aleyhtarı davranışları, muhafazakâr basının tutumu, Türk milliyetçiliği ve Atatürk ilkelerinin ebedî bekçisi olan kurumlardan bu umdelerin salıklarının kovulması, adli merciinin en başından batıl felsefelerin görüşlerini aksettiren sözlerin sarf edilmesi, Diyanet İşleri Reisliği'ni bir kadastro memurluğu ile eşdeğer tutan zihniyetlerin iktidara hâkim olması, Marksist zihniyetli parti ve derneklerin kurulması ve bunların yıkıcı faaliyete girişmesi karşısında iktidara sahip olanların iktidarsız kalışları, milliyetçilerin susturulmaya çalışılması gibi hususlara dikkat çekmiştir.

Eserde birinci bölümün “Giriş” (s. 11-53) olarak kurgulandığı görülmektedir. Bu çerçevede “Giriş”te milliyetçilik, millet ve milliyet mefhumları kısa ve anlaşılır bir üslûpla ifade edildikten sonra Türk milliyetçiliğinin temellendirilmesinde mühim bir yer teşkil eden İslam'dan evvel Türk devlet anlayışı ele alınmıştır. Ardından İslamiyet döneminde Türklere millet, milliyet ve milliyetçilik konusu ile Türk milliyetçiliği anlatımında süreklilik sağlandığı görülmektedir. Modern anlamda Türk milliyetçiliğine giden yol Türkörü ve Türkoloji cereyanları başlığı altında verilirken sonraki başlıkta Türk milletinde milliyet unsuru, soy ve kültüre dayandırılmıştır. Abdülhâdi Toplu, “soy” kavramına, ırka mensubiyet şeklinde açıklık getirmektedir. Bu anlamda Türk doğup doğmamaktan ziyade Türk olup olunmamak kayda değer bir husus olmaktadır. Kültür ise dil, din, örf gibi statik, vatan, iktisat, siyaset yani devlet gibi dinamik unsurları ile ortaya konmuştur. Dolayısıyla Toplu'nun milliyeti ortaya koymasında dil, din, örf, âdet, vatan, iktisat, siyaset ve soyda iştirak Türk milletinin tesanüt unsurları olmaktadır. Böylece Toplu'nun kendi ifadesiyle Türk'ün millet ve milliyet anlayışı, bir nazariyat değil, bir gerçekliğin ifadesi olmaktadır. Toplu'nun, Türk milletinin tesanüt unsurları ve kültürün de statik unsurları içinde dil, örf ve âdetleriyle birlikte dine de yer vermesinin hem yeni Türk devletinde milletleşmeye bir katkı hem de 1960 sonrası Türk milliyetçiliğinin yerleşmesinde önemli bir nokta olduğu söylenebilir. Bu anlamda Toplu'nun yaklaşımı ve fikirleri Türk milliyetçiliği tarihi içinde önem kazanmaktadır.

İkinci bölümde (s. 55-129) “Milliyetçiliğe Karşı İdeolojiler” başlığı altında Komünizm, Siyonizm, Faşizm ve Nazizm, Bölücülük ve Azınlık (Ekalliyet) İrkçılığı gibi konular ele alınmıştır. Bu bölümün, Türk

milliyetçiliğinin ne olduğu ve ne olmadığına anlaşılması, Türk milliyetçiliğinin Türk devletinin içindeki yeri, önemi ve farklılıklarının ortaya konması açısından kıymete haiz olduğunu ifade edebiliriz. Yine bu bölüm, Türk milleti mefhumunun yerleştirilmesinde ve sağlamlaştırılmasında Türk milliyetçilerinin üstlendiği görevin görülmesi bakımından da önem teşkil etmektedir. Bu doğrultuda bahsi geçen bölüm bilhassa Türk milliyetçiliğinin madde-mana muvazenesini gözetmesi, ırkçılığa karşı oluşu ve yarınki dünyaya milletlerarası dostluk koalisyonları şeklinde önem atfetmesi, sağlam toplum düşüncesinin iç barıştan geçtiğine olan inanç boyutlarıyla değerlendirilmesi gereken bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Abdülhâdi Toplu'nun Kürtçülük ve azınlık ırkçılığı üzerinden yürütülen siyaset ve propagandalara yönelik verdiği bilgiler ve konuya yaklaşımının Türk milliyetçiliğinin bir bütünleşme ve bütünleştirme ideolojisi olarak değer bulmasına katkı sunduğu söylenebilir. Bu anlamda Toplu, birinci bölümde ifade ettiği Türk milliyeti tanımlamalarına da uygun olarak yani soy ve kültür birliği bağlamında Kürtlerin Türklüğünü ifade etmiş, bölücülüğe yönelik siyasi yapılanmalar, propagandalar ve söylemler hakkında bilgiler vermiştir. Kitapta millî birliğin korunmasını zaafa uğratan Kürtçülük mevzusunda bazı dergi, gazete, kitap ve beyannamelere de dikkat çekilmiştir. Toplu'nun tespitlerine göre; Yeni Gazete, Barış Mecmûası, Forum Dergisi, Yön Dergisi ile Ali Faik Cihan'ın Sosyalist Türkiye, Mehmet Ali Bozarlan'ın "Doğu'nun Sorunları, Behice Boran'ın Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, İsmail Beşikçi'nin Doğu'nun Düzeni, Tarık Ziya Ekinci'nin Doğu Dramı, Kemal Badınlı'nın Kürtçe Grameri adlı kitapları ve Doğu Kültür Dernekleri'nin hazırladığı beyannameler Kürtçülük konusuna zemin hazırlamıştır. Toplu, Kürtlerin ayrı bir etnik grup olduğu, Kürtlere Rumlar ver Ermeniler kadar haklar verilmesi, Doğu sorununun Marksist-Sosyalist doğrultuda çözülmesi gerektiği vb. taleplere karşı cevaplar vermiş, Kürtleri Türk milliyetinin aslı unsuru olarak ele almıştır. Bu kapsamda kitapta yazarın Türklerde millet olma düşüncesine Türk milliyetçiliğinin doğasına uygun bir düşünce sistematığı belirlediği de konuya ilgili zihinler tarafından rahatlıkla görülebilir.

Üçüncü bölümde (s. 131-197) "Komünistlerin, Siyonistlerin, Azınlık İrkçılarının Türk Milliyetçilerine Taarruzundaki Müşterek Taktikler" başlığı

altında Irkçılık, Turancılık, Panislamizm, güncel olarak “bozkurt sembolü”ne yönelik sergilenen tutumlar, Türk milliyetçilerinin Atatürk düşmanı oldukları ithamlarına karşı verilen cevaplar ve Atatürk ilkelerinin yorumları yer almıştır. Toplu, yabancı ideolojilerin Türkiye’de uyguladıkları müşterek taktiklerin amacının Türk milliyet bağlarını koparmak ve birlik ruhunu zedelemek olduğu kanaatindedir. Bu çerçevede milliyetçilik düşmanlığı ve Türk milliyetçiliğini Türk milleti için korkulu bir ideoloji olarak yansıtmak, milliyetçilik düşmanları tarafından en etkili yol olarak benimsenmiştir. Toplu’ya göre Turan meselesi, bir silah meselesi değil milletler ve milliyetler meselesidir. Oysa bu yönde kültürel faaliyetler yürüten Türk milliyetçileri, ağır ithamlara maruz kalmıştır. Toplu’ya göre korkulu bir düşünceymiş gibi Turancılık üzerinden yapılan ithamlar, Türk milletinin ebediliğine darbe vurmamak demektir. Toplu, içtimaî bir müessese olan dinin ideolojik cephesinin ele alınması suretiyle de Türkiye’de gayrimüslimleri tahrik etmek, laiklik aleyhtarlığı yapıyor muş havası yaratmak, Müslüman milletlere Türkleri emperyalist göstermek ve Türk düşmanlığı doğurmak amacının güdüldüğü kanaatindedir. Toplu, kendini milliyetçi olarak tanımlayan bazı politikacı ve Müslümanların din ve milliyetçiliğin birbirine zıt olduğunu ifade etmelerini ise gaflet olarak değerlendirmektedir. Toplu, bu konuda Zekeriya Beyaz’ın Kuran’a göre vatan, millî iftihar, millî şeref, Türk milliyetçiliğinin dinle, ruh ve beden gibi birleştiği, Allah ve Hüda’nın yanında yaratıcıya Tanrı denilmesinde sakınca olmadığı, Turancılığın İslam’ın cihat emri olduğu, sembol olarak bozkurt gibi konulara yer verdiği ve ilk baskısı 1973’te yapılan “İslam’a Göre Milliyetçilik” (Beyaz, 1975: 157, 231-408) adlı kitabını tavsiye etmektedir.

Abdülhâdi Toplu’ya göre, Türk milliyetçiliğini fikriyattan fiiliyata geçirmiş olan Atatürk, sadece Türklüğün değil İslamiyet’in de haysiyet ve şerefini kurtarmış bir lider olarak Türk milliyetçilerinin başında bulunmaktadır. Atatürk, Türk yurdunu ve Türk birliğini içeride bozgundan, dışarıda salgından kurtaran Kurtuluş Savaşı’nın liderliğini yapmış, yurdu ve birliği kurduktan sonra ise Türk yurdunun ve fikriyatının yeniden inşası için çalışmıştır. İnkılâpları ve şükran ifadesi şekliyle Kemalizm’i doğuran bu iki gerçektir. Biri millî, biri kendini koruma insiyakı, öteki de hızla gelişme ve

yükselme iştihakına bağlıdır. Toplu, onun Avrupa'nın yıllanmış materyalist akidelerine, Avrupa milliyetçiliği temellerine, aşırı sosyalist görüşlere bağlanmasına tepki gösterir. Çünkü Atatürk, Türk milletinin kendi tabii özelliklerinden doğan temellere yaslanmış, hayata uygun yolları doğru bulmuştur. Toplu, CHP içinde Dâhiliye Vekilliği'ne kadar yükselmiş ayrıca partinin umumî sekreterliğini de yapmış olan Şükrü Kaya'nın "Türk İnkılâbı, bir âyet değildir. Bir ruh, bir espri, bir mânâdır. Yapılan işler akıl denilen bir süzgeçten geçirildikten sonra muhit denilen icaba uydurulmuş ve böylece faydalı olmuştur." dediğine de vurgu yapmıştır.

Köklü değişiklik yolu ve tedrici tekâmül yolu olmak üzere iki inkılâpçılık yolundan bahseden Toplu, dinamik unsurlar arasında değişimi normal görür. Mesela dün mutlakiyet yanlısı, bugün meşrutiyetçi, yarın cumhuriyetçi; dün devletçi iken yarın liberal olunabilirdi. Oysa kültür müesseseleri ve manevi kıymetlerin değişimi ise büyük dikkat istemektedir. Ona göre, Atatürk'ün inkılâpçılığının temelinde anarşi, nizam aleyhtarlığı ve cebir yerine millî bütünlük ve menfaat, ikna, tedricî tekâmül ve nizam bulunmaktaydı. Toplu'nun değerlendirmesinde Atatürk'ün devletçiliği kapitalizme ve komünizme set çeken milliyetçi, hürriyetçi ve toplumcu bir yöne sahipti. Halkçılık, cumhuriyetçiliğin vazgeçilmez cüz'ü, laiklik ise çok partili siyaset döneminde lekelenmiş olsa da millî devletin esası olarak değerlendirilmiştir.

Abdülhâdi Toplu, bölümlerin en sonunda yer alan "Sonsöz"de (s. 198-199) ise özellikle Türk milliyetçiliğinin emperyalist bir milliyetçilik olmadığı, milletleşmeye katkı sunduğu, sağ-sol kavgası gibi yansıtılmasının doğru olmadığı, Atatürkçülüğün Türk milliyetçiliğinden ayrı bir anlama gelmeyeceği vurgulanmıştır.

Abdülhâdi Toplu'nun "Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler" adlı eserinin sonunda "Yazarın Hal Tercümesi", "Yazarın Neşredilecek Eserleri" ve "Kaynaklar" kısımları da yer almaktadır.

Sonuç olarak; Abdülhâdi Toplu'nun "Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler" adlı kitabında Türk milliyetçiliği, en başta Türk milletini sevmek, yüceltmek ve bütünleşme ideolojisi olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu

bağlamda Toplu'da Türk milliyetçiliğinin, ırka mensubiyet olarak soy ve dil, din, örf, âdet gibi statik unsurlarla; vatan, devlet, iktisat gibi tesanüt unsurları bünyesinde barındıran kültürün meydana getirdiği milliyet unsurunun doğru anlaşılmasında önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte kitap, yabancı ideolojilerin yaklaşım ve tutumları üzerinden Türk milliyetçiliğinin daha açık şekilde ifade edilmesine ve anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Yazılış amacına da uygun olarak milliyetçi gençliğin derlenip toparlanmasının şuurla ve bilgiyle mümkün olabileceğini ortaya koyan kitabın 1960 sonrası Türk milliyetçiliğinin yazılmasında, Türk milliyetçiliğinin meselelerinin ve 1960 sonrasında Türk milliyetçilerinin Atatürk'le ilgili yorumlarının ortaya konulmasında oldukça önem taşıdığı görülmektedir. Bu sebeplerle kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın siyasi tarihinde, ideolojik olarak milliyetçiliğinin kurulmaya çalışıldığı dönemlere ışık tutması açısından milliyetçilik araştırmalarına ve siyaset bilimine katkı sunacak bir mahiyet taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Beyaz, Z. (1975). *İslam'a Göre Milliyetçilik*. İstanbul: Öz Yayınları.
- Milliyetçi Hareket Partisi TBMM Albümü 1965-2007(2011) (Dr. Hüseyin Hüsnü Uğur). Ankara: Net Ofset Matbaacılık.
- Sefercioğlu, N. (2012). *Türk Milliyetçiler Derneği ve Kapatılış Davası*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- Sefercioğlu, N. (2004). "Abdülhâdi Toplu İçin", *Türk Yurdu Dergisi*, 24/207, 50-52.
- Toplu, A. (1976). *Anayasada Milliyetçilik Mücadelesi: 27 Mayıs ve Kurucu Meclis'in Perde Arkası*. Ankara: Töre-DevletYayınevi.
- Toplu, A. (1978). *Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler*. Ankara: Töre-Devlet Yayınevi.
- Toplu, A. (1996). *Tarih İçinde Anadolu Sakinleri ve İsyanlar – Ayaklanmalar*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Turhan, M (2020). *Türk Demokrasi Tarihinde Milliyetçi Hareket*. Ankara: Polietika Yayınları.